

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลบุตรหลานของเด็ก” เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการใช้สื่อโทรทัศน์ของเด็กที่เกิดขึ้นตามสภาพความเป็นจริงของแต่ละครอบครัวในปัจจุบันด้วยระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) ซึ่งมีกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Research) มีการสังเกตการณ์ โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observer as participant) มีการจดบันทึกภาคสนาม (Field notes) และมีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและบันทึกเทปในตอนท้ายเพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูล ซึ่งกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ คือ เด็กและผู้ปกครองที่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน ทั้งหมดอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่สายไหม

3.1 การคัดเลือกพื้นที่กลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เดิมทีผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมาย คือ ครอบครัวที่เป็นสมาชิกอยู่ในมูลนิธิเครือข่ายครอบครัวและใช้วิธีการศึกษาด้วยวิธีการแบบ Ethnography คือวิธีการเข้าไปสัมผัส ศึกษาวิถีชีวิตกับกลุ่มเป้าหมายโดยการเข้าไปอาศัยอยู่ด้วยชั่วระยะเวลาหนึ่ง เพื่อให้เข้าใจในแบบแผนพฤติกรรมนั้น แต่เมื่อเริ่มทำการเก็บข้อมูลโดยเริ่มจากการติดต่อขอความร่วมมือจากสมาชิกที่อยู่ในมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว ผู้วิจัยพบอุปสรรคสำคัญหลายประการ คือ ผู้ปกครองไม่เข้าใจวิธีการศึกษาในลักษณะ Ethnography ว่าเป็นการศึกษาในลักษณะอย่างไรประกอบกับสภาพสังคมไทยโดยเฉพาะสังคมในเมืองหลวงที่มีลักษณะเป็นสังคมปิดมากขึ้น ส่งผลให้การต้อนรับคนแปลกหน้าเข้าบ้านจึงเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก ถึงแม้ผู้วิจัยจะแนะนำตัวเองว่าเป็นนิสิตและกำลังทำการศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลบุตรหลานของเด็ก และพยายามอธิบายให้ผู้ปกครองเข้าใจถึงวิธีการวิจัยแบบ Ethnography แล้วก็ตาม

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเปลี่ยนมาใช้วิธีการศึกษาวิจัยแบบคุณภาพที่มีวิธีการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ด้วยวิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Observer as participant) มีการจดบันทึกภาคสนาม (Field notes) มีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) และบันทึกเทปในตอนท้าย นอกจากนี้ยังได้ทำการเปลี่ยนแปลงกลุ่มเป้าหมายจากสมาชิกในมูลนิธิเครือข่าย

ครอบครัวยุคใหม่เป็นครอบครัวที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่สายไหม ซึ่งวิธีการคัดเลือกพื้นที่ในการศึกษาคั้งนี้ได้ทำการสุ่มจับฉลากจากเขตพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วกรุงเทพมหานครที่มีลักษณะและสภาพแวดล้อมที่เหมือนกัน คือ จำแนกตามเขตการปกครองที่อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครด้วยระยะทาง 20-30 กิโลเมตร ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลล่าสุดของศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร (2548) พบว่าบริเวณดังกล่าวเป็นบริเวณพื้นที่เขตต่อเมืองจากกรุงเทพมหานคร แบ่งเป็นเขตใหญ่ได้ 2 เขต จากทั้งหมด 18 เขตย่อย คือ

1. เขตต่อเมืองตะวันออก มีจำนวน 10 เขต ได้แก่

ดอนเมือง, หลักสี่, บางเขน, สายไหม, ลาดพร้าว, บางกะปิ, บึงกุ่ม, วังทองหลาง, คันนายาว, สะพานสูง

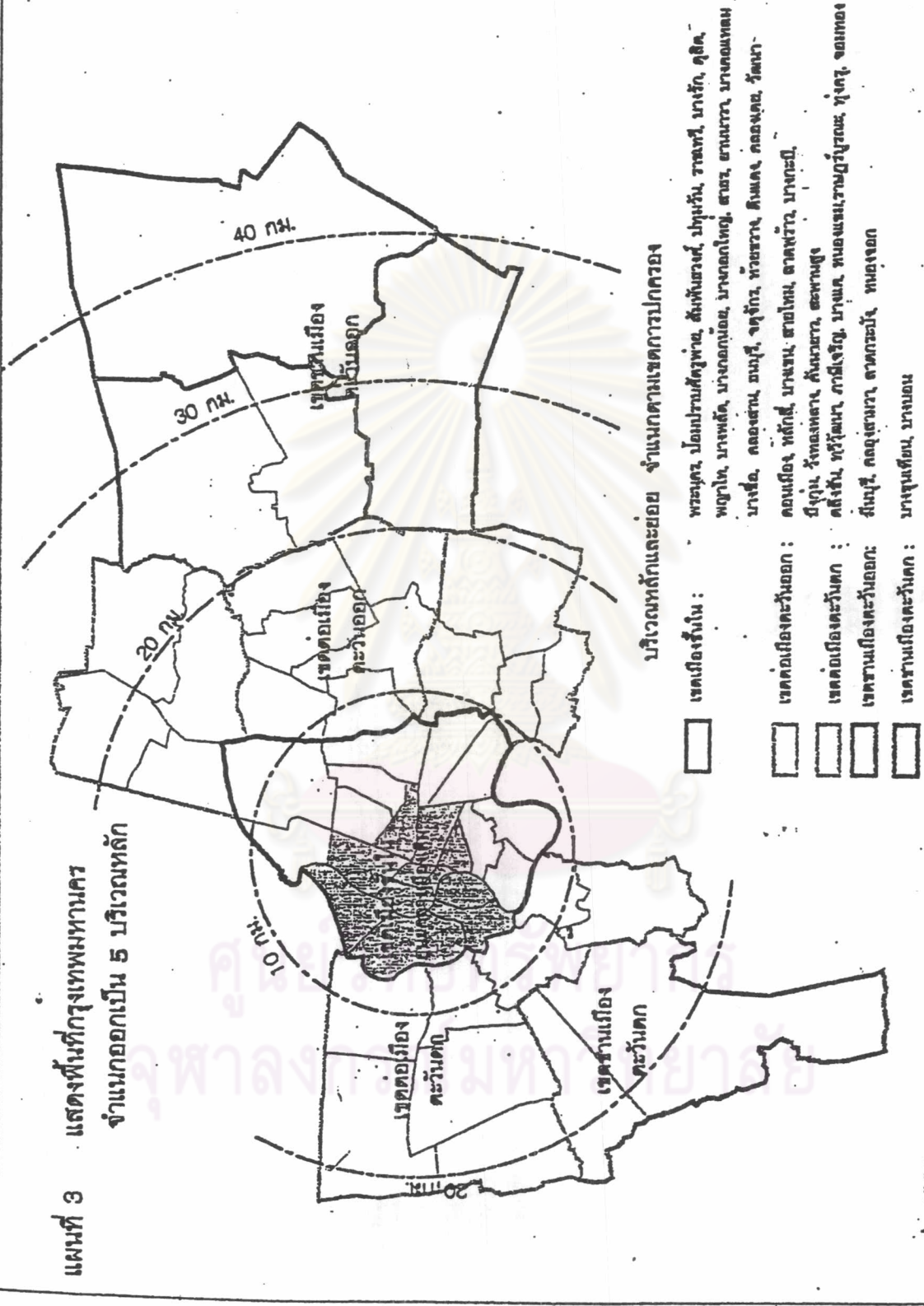
2. เขตต่อเมืองตะวันตก มีจำนวน 8 เขต ได้แก่

ตลิ่งชัน, ทวีวัฒนา, ภาษีเจริญ, บางแค, หนองแขม, ราษฎร์บูรณะ, ทุ่งครุ, จอมทอง

สำหรับสาเหตุที่เลือกศึกษาเขตพื้นที่นี้ เนื่องจากพื้นที่เหล่านี้ไม่อยู่ใกล้หรือไกลจากตัวเมืองกรุงเทพมหานครเกินไปนัก ทั้งยังเป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของเมืองจึงทำให้มีความหลากหลายระหว่างสังคมเมืองกับเมืองรอบนอก และบริเวณดังกล่าวเป็นเขตที่อยู่กึ่งกลางระหว่างเขตเมืองชั้นในกับเขตชานเมือง

ศูนย์วิทยพัทยาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 3 แสดงพื้นที่กรุงเทพมหานคร
จำแนกออกเป็น 5 บริเวณหลัก

ที่มา : สำนักพัฒนา กรุงเทพมหานคร

เมื่อได้เขตสายไหมมาเป็นพื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ ขั้นตอนต่อไปคือการหาข้อมูลทั่วไปของพื้นที่เขตสายไหม ผู้วิจัยต้องทำการศึกษาข้อมูลทั่วไปของพื้นที่เขตสายไหม โดยการขอรายละเอียดของพื้นที่จากสำนักงานพื้นที่เขตสายไหม เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการเรียนรู้และเข้าใจสภาพสังคมและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ก่อนที่จะทำการศึกษาเก็บข้อมูลภาคสนาม ซึ่งเป็นขั้นตอนการศึกษาต่อไป

ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่เขตสายไหม

สายไหม เดิมเป็นชื่อของหมู่บ้านหนึ่งตั้งอยู่ในตำบลคูคต อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ต่อมาประมาณ พ.ศ.2483 ได้แยกพื้นที่มาขึ้นกับอำเภอบางเขน กรุงเทพมหานคร และได้ยกฐานะเป็นตำบลสายไหม และแขวงสายไหม ตามลำดับ เขตสายไหมประกอบด้วยพื้นที่เขตการปกครอง 3 แขวง ได้แก่ แขวงสายไหม แขวงออเงิน และแขวงคลองถนน มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 36.704 ตารางกิโลเมตร สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของเขตสายไหมจะมีอยู่ 4 ประเภท คือ เขตธุรกิจการค้าขาย เขตที่อยู่อาศัย เขตเกษตรกรรม และของหน่วยงานราชการ

เขตพื้นที่สายไหม มีประชากรทั้งสิ้น 164,470 คน เป็นชาย 78,811 คน หญิง 85,659 คน (ข้อมูลเมื่อเดือน พฤศจิกายน 2547 จากสำนักงานเขตสายไหม)

เขตสายไหมมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี และเขตคลองสามวา
ทิศใต้	ติดต่อกับ	เขตบางเขน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	เขตดอนเมือง

พื้นที่สายไหมมีลักษณะเป็นเขตชั้นนอก สภาพท้องถิ่นเป็นแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท ประชาชนดั้งเดิมของพื้นที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการและรับจ้าง และมีฐานะปานกลาง ลักษณะชุมชนเป็นหมู่บ้านจัดสรรมีกลุ่มประชาคมต่าง ๆ ในพื้นที่ อาทิ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มเกษตรกร กลุ่ม อปพร. กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มอาชีพ ฯลฯ เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นทั้งด้านกายภาพเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม อนามัย จิตใจ โดยสามารถสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน และสร้างสรรค์สังคมให้มีความดีงามมากยิ่งขึ้น

สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้มีการคัดเลือกประชากรกลุ่มตัวอย่างด้วยกระบวนการ ดังนี้

3.2 การคัดเลือกประชากรกลุ่มตัวอย่าง มีวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

3.2.1 การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) คือ การเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบไม่ใช่เหตุผลทางสถิติหรือไม่ใช้วิธีการสุ่มเลือก ซึ่งมีเหตุผลในการคัดเลือก คือ เพื่อความสะดวกในการศึกษา และเป็นการประหยัดเวลาเพราะระยะเวลาในการศึกษามีจำกัด โดยผู้วิจัยจะเลือกเข้าไปในครอบครัวที่มีเด็กอายุระหว่าง 2-9 ปี

เนื่องจากระยะเวลาในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีช่วงเวลาศึกษา 12 สัปดาห์ เมื่อทำการพิจารณากับระยะเวลาที่เหมาะสมกับการศึกษาแล้ว ทำให้ได้จำนวนครอบครัวที่จะทำการศึกษาในครั้งนี้ทั้งสิ้น 12 ครอบครัว คือ ใช้ระยะเวลาการศึกษาค้นคว้าจะประมาณ 1 สัปดาห์ ซึ่งมีระยะเวลาในการศึกษา และเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.2.1.1 ระยะเวลาติดต่อ นัดหมาย ใช้เวลา 2 วัน

3.2.1.2 ระยะเวลาเก็บข้อมูลภาคสนาม ใช้เวลา 2 วัน

3.2.1.3 ระยะเวลาเขียนวิเคราะห์และสรุปข้อมูล ใช้เวลา 3 วัน

3.2.2 การวิจัยครั้งนี้ใช้การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายด้วยวิธีการ Snowball ที่ผู้วิจัยจะทำความรู้จักกับคนในพื้นที่แล้วมีการบอกแนะนำ ต่อ ๆ กันไป ผู้วิจัยจะใช้การเข้าไปในแต่ละครอบครัวแล้วทำการแนะนำตัว และบอกว่ากำลังศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลบุตรหลาน จึงมีความประสงค์ที่จะขอความร่วมมือในการศึกษาจากครอบครัว ซึ่งถ้าครอบครัวใดยินดีให้ความร่วมมือก็จะทำการนัดวัน เวลา ที่กลุ่มเป้าหมายจะสะดวกในการให้ความร่วมมือ แต่ถ้าครอบครัวใดไม่สะดวกในการให้ความร่วมมือในการศึกษา ก็ทำการหากกลุ่มเป้าหมายอื่นต่อไปจนกว่าจะได้กลุ่มเป้าหมายครบตามจำนวน

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะต้องใช้เวลาเข้าไปทำการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์การดูแลบุตรหลานในครอบครัวกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยต้องใช้เวลาในการติดต่อนัดหมาย การเก็บข้อมูลภาคสนาม การเขียนวิเคราะห์และสรุปผล ซึ่งแบ่งระยะเวลาการศึกษาเก็บข้อมูลออกภาคสนามออกเป็น 2 ระยะเวลา คือ

3.3.1 ระยะเวลาการศึกษาด้วยวิธีสังเกตการณ์ ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะเข้าไปในชุมชนหลายครั้งเพื่อให้เกิดความคุ้นเคยกับกลุ่มเป้าหมายและกับคนในชุมชน เพราะผู้วิจัยเป็นคนแปลกหน้าในพื้นที่ เมื่อผู้วิจัยได้พบกับครอบครัวกลุ่มเป้าหมายแล้ว ผู้วิจัยทำความรู้จักพูดคุยกับเด็กและผู้ปกครองแล้วพยายามเข้ากับแต่ละครอบครัวอย่างเป็นธรรมชาติที่สุด โดยเป็นการแวะเวียนไปหา 1-2 ครั้ง ในบางครั้งจะมีของฝากให้เด็กๆ บ้าง หลังจากนั้นจะทำการนัดหมายเพื่อขอเข้าไปมีส่วนร่วมในการดูแลบุตรหลานร่วมกับเด็กและผู้ปกครอง ซึ่งในระยะนี้จะเป็นการเริ่มสังเกต การณ์ทั่วไปถึงสภาพแวดล้อมในบ้าน รวมถึงการสอบถามเกี่ยวกับลักษณะข้อมูลเบื้องต้นของครอบครัวอย่างไม่เป็นทางการ

3.3.2 ระยะเวลาการศึกษาด้วยวิธีการที่ผู้วิจัยมีส่วนร่วมในการดูแลบุตรหลานกับกลุ่มเป้าหมาย เมื่อกลุ่มเป้าหมายมีความคุ้นเคยกับผู้วิจัยในระดับหนึ่งแล้ว ผู้วิจัยจึงจะเริ่มทำการเก็บข้อมูลอย่างเป็นทางการ ซึ่งจะใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในลักษณะ Observer as participant โดยผู้วิจัยเข้าไปสังเกตพฤติกรรมสื่อสารภายในครอบครัวและการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลบุตรหลาน โดยที่เด็กและผู้ปกครองรู้ว่าผู้สังเกตเป็นนักวิจัย สิ่งที่ผู้วิจัยให้ความสนใจในการศึกษาคือลักษณะการสื่อสารระหว่างเด็กและผู้ปกครองโดยทั่วไป และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลบุตรหลานของเด็ก ซึ่งในระหว่างที่ผู้วิจัยมีส่วนร่วมในการดูแลบุตรหลานจะใช้

วิธีการสังเกตการสื่อสาร รวมถึงการสังเกตสภาพทั่วไปภายในบ้าน เช่น ที่ตั้งของโทรทัศน์ และ จะไม่ให้ความสำคัญกับการปฏิสัมพันธ์เรื่องอื่น ๆ ของสมาชิกในครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับการใช้ สื่อโทรทัศน์ของเด็กและผู้ปกครอง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีการบันทึกข้อมูล โดย

- การจดบันทึกภาคสนาม (Field notes) ผู้วิจัยจะทำการจดบันทึกข้อมูลที่ได้จาก การสังเกต โดยระยะแรกจะเป็นการจดบันทึกข้อมูลอย่างไม่เป็นทางการเกี่ยวกับลักษณะและสภาพ การสื่อสารโดยทั่วไปของครอบครัว รวมถึงการจดบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ในการดู โทรทัศน์ร่วมกับเด็กและผู้ปกครอง ซึ่งจะมีการเรียบเรียงข้อมูลอย่างเต็มรูปแบบอีกครั้งใน ช่วงเวลากลางคืน

- การสัมภาษณ์ และบันทึกเทปในตอนท้าย ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) และบันทึกเทป เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากการสังเกต และจดบันทึกภาคสนาม โดยในการสัมภาษณ์จะมีแนวคำถามที่ครอบคลุมปัญหาที่ต้องการศึกษา ซึ่งแต่ละครอบครัวจะใช้แนวคำถามในการสัมภาษณ์เหมือนกัน พร้อมทั้งมีการบันทึกเทปและจด บันทึกคำสัมภาษณ์จากเด็กและผู้ปกครองอย่างเป็นทางการอีกครั้ง เพื่อยืนยันความถูกต้อง และ แม่นยำของข้อมูล

เมื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้พูดคุยทบทวนให้เด็กและผู้ปกครองฟังอีกครั้ง เพื่อความถูกต้องของข้อมูล ก่อนนำข้อมูลไปวิเคราะห์ ซึ่งเป็นขั้นตอนต่อไป

ผู้วิจัยทำการถอดเทปที่มีการบันทึกไว้ โดยเรียบเรียงเนื้อหาการสัมภาษณ์แล้วแยกแยะ ข้อมูลออกเป็นหัวข้อ

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยมีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

3.4.1 ผู้วิจัยเป็นผู้วิเคราะห์ข้อมูลเอง โดยอาศัยกรอบแนวคิดและทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีความสอดคล้องและตรงตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย อธิบายได้ดังตาราง

วัตถุประสงค์	แนวคิดและทฤษฎี
1. เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลโทรทัศน์ของเด็ก 2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลโทรทัศน์ของเด็ก และลักษณะการให้คำแนะนำของผู้ปกครองในการดูแลโทรทัศน์	1. แนวคิดเรื่องรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลโทรทัศน์ของเด็ก 2. แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลโทรทัศน์ของเด็ก 2.1 ลักษณะการให้คำแนะนำของผู้ปกครองในการดูแลโทรทัศน์ (The Nature of Parental Guidance) 3. แนวคิดเรื่องพัฒนาการของเด็ก 3.1 เด็กก่อนวัยเรียนหรือวัยเด็กตอนต้น (2-6 ปี) 3.2 วัยเด็กตอนกลาง (6-10 ปี)

3.4.2 Coding Analysis โดย

3.4.2.1 ทำ Summary โดยการถอดเทป และสรุปโดยสังเขป

3.4.2.2 จัดประเภทของข้อมูล (Category) ตามหัวข้อที่ตั้งไว้ เช่น รูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัว รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

3.4.3 Interpretive Analysis โดย

3.4.3.1 ผู้วิจัยเป็นผู้ตีความเองในเบื้องต้น

3.4.3.2 ผู้วิจัยตีความหมายหลายครั้งเพื่อความถูกต้องและน่าเชื่อถือของข้อมูล

3.4.3.3 อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้ตรวจสอบการตีความของผู้วิจัยอีกครั้ง

ข้อมูลทั้งหมดนี้จะนำเสนอด้วยการอธิบายและการบรรยาย พร้อมสรุปข้อมูลในรูปแบบของตารางเพื่ออำนวยความสะดวกในการอ่านและเข้าใจ

3.5 ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 2 บทดังต่อไปนี้

บทที่ 4 รายงานผลการวิจัย เรื่องรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลโทรทัศน์ของเด็ก

บทที่ 5 รายงานเรื่องความสัมพันธ์ของรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลโทรทัศน์ของเด็ก และลักษณะการให้คำแนะนำของผู้ปกครองในการดูแลโทรทัศน์

บทที่ 6 สรุปผลการวิจัย และอภิปรายผล รวมถึงข้อมูลอื่น ๆ ที่มีการค้นพบในระหว่างการทำวิจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลโทรทัศน์ของเด็ก

ข้อมูลทั้งหมดนี้จะนำเสนอด้วยการอธิบายและบรรยาย พร้อมทั้งสรุปข้อมูลในรูปแบบของตารางเพื่อง่ายต่อการอ่านและการทำความเข้าใจ

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย